

כשהמרפאות המסורתיות מתו,

יונת מורדוך,
מרפא טיבטי
מסורתית פתח
בעיה בריאותית
שהציקה לה
שנים

הידע מת איתן

יונת מורדוך מתבססת על צמחי המרפא של השבטים הבדואיים להכנת סבונים ולרוקחות טבעית

צפורה רומן

חצי שנה אחרי שהתחילה דוקטור רט בביוכימיה שעסק בחקר הס' רטון, אירע משבר בחייה של יונת מורדוך. היא נדרשה לערוך ניסוי בבועלי חיים והרגישה שאינה מסוגלת לבצע זאת. "היה לי קשה ברמה של סיוטי לילה", היא נזכרת. "במקביל הרגשתי שעוד דברים מפריי עים לי: קירות הבטון במעבדה, אורות הניאון, החומרים הכימיים והרדיואקטיביים שבהם הייתי מוקפת לצורך הניסויים. הרגשתי חנק. התגנב בה בלבי מחשבה לעזוב הכול. אחרי שבע שנים באוניברסיטה העברית, שבה עברתי מסלול מפרך וסיימתי תואר ראשון ושני בהצטיינות וגם זכיתי במלגה מוכרדת לדוקטורט, זו הייתה מחשבה מפחידה מאוד. כמגננון הגנה מתגובות

הסביבה וגם מעצמי קראתי לזה "שנת הפסקה" - משהו שהשאיר לי פתח. הוריי הבינו אותי, גם המנחה שלי, אבל כולם קיוו שאחזור", מספרת מורדוך, כיום "סבונאית" המייצרת סבונים טבי עיים, מעבירה סדנאות להכנת סבונים ורוקחות טבעית ומנחה סיוורים להכרת צמחי מרפא. היא בת 45, ילידת תל-אביב שגרה כיום בהר עמשא שבדרום הר חברון (בתוך הקו הירוק). מילי דותה חשה חיבור לטבע, ואחרי הצבא והטיול בדרום אמריקה החלה ללמוד ביולוגיה באוניברסיטה העברית. בגיל 28 נטשה את האקדמיה ועברה לחאן שחרות בערבה הדרומית, שבו פועל כיום מלון שחרות. "זה אחד המקומות היפים בארץ, ואולי בעולם. היו שם בתי בוץ ואבן שאנשים בנו בעבודת כפיים, חאן אירוח עם חושות וגמלים,

בטן. רופאים הגדירו את הבעיה כתסמונת המעי הרגיו והציעו לי לקחת כדורים למשך כל חיי. מאחר שירעתי שמערכת העיכול עלולה לפתח תלות בכדורים האלה, החלטתי לא להיעזר בהם, והבעיה המשיכה. האמנתי שכך אחיה כל חיי. "המרפא ברק לי את הרופק, העיניים, הציפורניים והלשון ונתן לי כדורים שהוא מכין מצמי חים שהוא מלקט בהימלאיה וממינרלים באזור. ההוראה שלו הייתה שאלעס ארבעה כדורים ביום במשך חודש. החלטתי לתת לזה צ'אנס. המשכי תי לטייל, נטלתי את הכדורים, ואחרי כשלושה שבועות הסימפטומים נעלמו. עלה בי חשד שיש בכדורים חומרים ממכרים והפסקתי את נטייתם. למרבה הפלא, התופעות לא חזרו - 17 שנה אחרי!".

לטבע אין גבולות

המקרה הפרטי שלה הביא אותה למסקנה שהסיפורים על צמחי מרפא אינם סתם מיתוס ופולקלור, אלא שיש בהם כוח ריפוי אמיתי. היא חזרה ארצה עם החלטה ללמוד על צמחי מרפא, ואז שמעה לראשונה על אתנובוטניקה - מסורת תרבותית של שימוש בצמחים למגוון נושאים. "מאחר שכבר הייתי מאוהבת במדבר, הבנתי שאני יכולה ללמוד את התורה הזו מהברואים שמכירים את צמחי המדבר המקוריים", מספרת מורדוך. "חזרתי ללימודים, לתואר שני ברפואה המסורתית של הברואים, במכון לחקר המדבר שפועל בקמפוס שדה בוקר. מגיעים אליו סטודנטים לתארים מתקדמים מכל העולם - כולל ירדן והרשות הפלסטינית. בשנה הראשונה למדתי ליי מודי הסביבה וחיייתי בקהילה של יהודים וערבים,

"כדי לשמור על

הבריאות חשוב להקפיד על מה שמורחים על העוה. הוא האיבר הגדול ביותר בגופנו, ומה שנמרח עליו נספג ברקמות הגוף. עוד הבנתי שבחלק מהחומרים שאנחנו מורחים יש מרכיבים מזיקים. לכן למדתי לרקוח לעצמי קרמים המבוססים על חומרים טבעיים ובהמשך גם סבונים, והרחבתי את העיסוק לקהל הרחב".

מתוך תפיסה שלטבע אין גבולות ושכדאי לשתף פעולה בשביל הבריאות של כולנו. בשנה השנייה למדתי אנתרופולוגיה, יצאתי לשבטי הברואים בכל הגנב וחייפתי את המרפאים המסורתיים ואנשים שמשמשים בצמחי מרפא. בשטח גיליתי שבמשך דורות, נשים היו אלה שהחזיקו בעיקר הידע בצמחי מרפא. הידע הועבר מסבתא לנכדה. לצערי, רבות מבעלות הידע הלכו לעולמן. כיום יש רק מעט מרפאות בראיות עם ידע חשוב".

● למה הן לא העבירו את הידע טרם מותן?
"היום יש פחות צורך בידע הזה, כי הרפואה הקונבנציונלית מגיעה לכל מקום וקל יותר לקחת כדור מאשר לחפש צמח בשדה, לחלוט אותו ולהי

פוך אותו לתרופה. זה עצוב, כי יש המון צמחי מרפא מדבריים שרק הברואים מכירים. כשהם מתים, הידע מת איתם. ראינו את המעטים שיש להם ידע, ויצאתי איתם למדבר לזהות צמחי מרפא. התזה של עבודת הגמר שלי הייתה על השפעת העיור על השימוש ברפואה המסורתית של הברואים בנגב. תיעדתי את הידע הקיים כדי לשמר אותו. מאז אני מנסה להחזיר לברואים את העניין ברפואה המסורתית ובצמחי המרפא המדבריים, מלמדת אותם לייצר מוצרים המ' שלבים צמחי מרפא (שמן עיסוי צמחי, משחה לעזרה ראשונה, לגיווי ויובש בעור ועוד). אני גם עוסקת בחינוך סביבתי. בהשתלמויות למורים ולגננות שאני מעבירה בכל הארץ, אחת הסדנאות המבוקשות עוסקת בצמחי מרפא מדבריים".

היכנון לבוא הטורבינות

את הלימודים סיימה ב-2012, פגשה את בן זוגה, איש רשות שמורות הטבע והגנים, עברה איתו לעיר ושם נולדו בנותיהם, נור וסול (תשע ושש וחצי). לפני שבע שנים הקימה בעיר את "יונת מדבר" - בית מלאכה וסדנאות לרוקחות טבעית ומסורתית, שבו היא מייצרת בעיקר סבונים ונרות מחומרים טבעיים. "כי שמירה על הבריאות שלנו עוברת גם דרך העור", היא מדגישה. "כשעוזבת את הדוקטורט בביוכימיה הרגשתי צורך לכפר על הניסויים שעשיתי כבעלי חיים והתחלתי להיות צמחוני. באמצע עות רופא שהנחה אותי, אימצתי אורח חיים בריא שהתחיל מתזונה בריאה וטעימה. קראתי הרבה חומר בנושא, והבנתי שכדי לשמור על הבריאות חשוב להקפיד גם על מה שמורחים על העור - הוא האיבר הגדול ביותר בגופנו, ומה שנמרח עליו נספג ברקמות הגוף. עוד הבנתי שבחלק מהחומרים שאנחנו מורחים יש מרכיבים מזיקים. לכן למדתי לרקוח לעצמי קרמים המבוססים על חומרים טבעיים ובהמשך גם סבונים, והרחבתי את העיסוק לקהל הרחב".

לפני שלוש שנים בנתה משפחת מורדוך בית בבנייה אקולוגית בהרעעמשא, מושב שיתופי של 60 משפחות בדרום הר חברון, על גבול הר יתיר. "רצינו שכנותינו יהיו ילדות טבע", היא אומרת. אבל השלווה הופרה כשנודע שבסמוך ליישוב מתוכננת חווה של טורבינות רוח המיועדת להפקת אנרגיה ירוקה. "כששמעתי על הפרויקט שמחתי, כי מלימודי הסביבה ידעתי שטורבינות רוח משמעותן אנרגיה ירוקה. אבל התברר שזה מפגע שנושא חשש לבריאות האדם בגלל הרעש וריצודי האור שהטורבינות מייצרות. זה כרוך גם בפגיעה סביבתית ובסכנה לעופות השמיים. הרעעמשא נמצא על ציר נדידה של ציפורים, ובכל עונת מעבר עוברות ונחתות אצלנו אלפי חסידות בדרך בין אירופה לאפריקה. סיכון נוסף הוא חשש מהתלקחות של טורבינות ביער, שרובו עצי אורן. זו סכנה לעצים, לבעלי החיים וגם לאדם. עד כה ניסיונותינו למנוע את הקמת הטורבינות עלו בתוהו", אומרת מורדוך, חברה פעילה בוועדה הסביבתית של היישוב. "כרגע כולנו מרגישים שאנחנו נמצאים תחת איום על הבריאות הנפשית והפיזית שלנו ועל הטבע שמסביבנו".

לקטוף ולהשתמש (בזהירות!)

אזובית המדבר - קרובת משפחתו של האזוב המצוי (הזערת). בעלת ריח חזק שמי זכיר אקליפטוס. על פי הרפואה הברואית המסורתית, האזובית עשויה להועיל בפי תיחת דרכי הנשימה ובטיפול בהן. שתיית חליטה שלה (רי בענף-שניים באורך 7 ס"מ בכוס מים רותחים) עשויה להרגיע כאב גרון ולטפל בצינון. הרחת הצמח עצמו או שאיפת ארי החליטה עשויות לסייע בפתיחת אף סתום.

לענת המדבר - על פי הרפואה הבי- דואית המסורתית, זו מלכת צמחי המרפא המדבריים. בין סגולותיה הרפואיות: טיפול בכאבי בטן ותולעי מעיים, בעיות נשימה, הכשות נחש ועקיצות עקרב. הלענה גדלה בגבעות ובמדונות מדבריים. צבעה אפרפר, עליה מזכירים כף יד קטנה עם אצבעות דקיקות וריחה מתוק ומיוחד. טעמה בתה מר כלענה.

כתילה הריפה - צומחת במשטחי סלע גירניים, בעלת ריח מתוק ונעים מאוד, אך טעמה בתה מר. על פי הרפואה הברואית המסורתית, היא יעילה לטיפול בכאבי בטן, תולעי מעיים, שלשול, פצעים מוזהמים, שיעול וצינון וגם בשמירה על מזון ועל בגדים מפני עש.